

Маслова А.Б.

Університет митної справи та фінансів

ПІЗНАННЯ ПРИРОДИ ОРГАНІВ, ЩО РЕАЛІЗУЮТЬ ДЕРЖАВНУ МИТНУ ПОЛІТИКУ, ІНСТРУМЕНТАРІЄМ СИСТЕМНОГО ТА СИНЕРГЕТИЧНОГО МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ

У статті досліджено інструментарій системного та синергетичного методологічних підходів до пізнання природи органів, що реалізують державну митну політику. Визначено, що концептуалізація знання про вибраний предмет дослідження має вигляд точки біфуркації взаємних переходів випадковостей у регулярності, нестійкості – у сталість, набору чинників – у закономірність. Встановлено, що системність як методологічний концепт орієнтує дослідника на вивчення лінійних, відносно сталих структур юриспруденції. Підкреслено, що дія зовнішніх чинників змушує досліджувану систему діяти. Інакше вона залишається пасивною та незмінною. Водночас кожен новий компонент впливає на енергетичні реакції системи органів митної політики, змінюючи її стан на нестійкий чи новий. Ці нові коливання та викликані ними стани через розсіювання їхніх енергій допомагає ідентифікувати синергетика. Її роль виявляється відносно нелінійних, активних проявів правових явищ. Вони накопичили в собі критичну масу енергії та демонструють різні трансформації змісту, зокрема перехід кількості в якість, що може здаватися неупорядкованим тільки з позиції установок системного методу. Підсумовано, що синергетичний метод посилює методологічний потенціал системного методу. Разом вони формують цілісну парадигму пізнання досліджуваної проблеми, дозволяючи міркувати з позиції нової теорії про методологію пізнання правової реальності. Вона розвиває попередню форму усвідомлення проблеми й утворює її нові модифікації, виявляючи більше різноманіття зв'язків між досліджуваними правовими явищами. Під час таких трансформацій зберігається ядро кожного методу, хоча вони співіснують у різних моделях форм свідомості, що створює нові межі когнітивної продуктивності та не протистоїть іншим, а використовує їхні переваги. Підкреслено також, що дослідженням проблем органів митної політики імпліцитно притаманні актуалізовані методологічні підходи.

Ключові слова: держава, митна політика, митні органи, нелінійність, право, правове регулювання, синергія, системність, торгівля.

Постановка проблеми. Феномен митних органів виник одночасно з першими поселеннями стародавніх племен на території України, володарювання яких передбачало право вимагати плату за пересування їхніми землями торговців. Деталізована в численних наукових теоріях природність й антропоцентричність такого права з часом усе більше ставала очевидною та вимагала умілого нормативно-правового регулювання.

Специфічною рисою української митної політики ставало те, що нагальна вимога часу нашарувалась на унікальні риси національного характеру українця як землевласника. Особливості менталітету українського народу значною мірою зумовлені природним середовищем. Благодатний клімат, родюча земля, багаті природні надра, водні й лісові ресурси – все сприяло формуванню людини працьовитої. На менталітет українців суттєво вплинула історія народу: постійні

міграційні процеси, напади з боку різних народів (татар і монголів, литовців, поляків, росіян, німців) і прагнення багатьох держав до акультурації українців. Українська земля ще в дохристиянську епоху була тим тереном, на якому переплелись різні культурні орієнтири, традиції, смаки і переваги, що співіснували зі здобутками автохтонної культури, виступали фундаментом створення своєї, неповторної культури українського народу, в тому числі способу його життя, норм поведінки, стереотипів світосприйняття тощо. Відповідно, геокультурний образ України зазнавав відчутного впливу ззовні, що не могло не відбитися на ментальності народу [1, с. 17–18].

Митна політика в Україні впродовж усіх історичних епох її розвитку – всього лише частина загальнодержавних правових процесів, які у свою чергу відображають логіку історії розвитку відповідних регіональних та глобальних структур

зіткнення інтересів народів. Виходить, що природне бажання отримувати блага в межах щедрого розмаїття доброї природи, де розкривається потенціал національної культури, контрверсійне на тлі глобальних викликів і проблем. Різні умови життя змушують народи (нації) діяти по-різному – м'яко й чутливо, агресивно й грубо, раціонально й послідовно, імпульсивно й схоластично тощо. Утім, усі такі розбіжності людей та їхніх держав (інших соціальних утворень) існують тільки завдяки збалансованості в межах єдиної глобальної системи соціальних відносин. Побачити своє місце в цій системі з максимальними вигодами для власної нації, у т. ч. й під час вибудови ефективного механізму національної митної політики, уможлиблюють системний методологічний підхід та корелюючий з ним у частині визначення нових системних зв'язків через випадковості інструментарій синергетики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання методології дослідження органів та інших складників митної справи розглянуті вченими досить ґрунтовно, проте переважно в прикладному вимірі предмету свого наукового інтересу. Так, І.Г. Бережнюк висвітлив у низці наукових робіт розвиток системи митного регулювання України в умовах розширення міжнародного співробітництва; А.М. Гуд – організацію митно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств; І.М. Квеляшвілі – реформування державного управління митною справою України в умовах європейської інтеграції; В.І. Ковалев – історію розвитку вітчизняної митної справи в нормативних правових актах XVIII–XX ст.; А.В. Макаренко – попередні рішення в державній митній справі; В.В. Прокопенко – митні формальності на транспорті в Україні та їх адаптацію до міжнародних митних норм, правил і стандартів; Є.М. Смирнова – історико-правовий аспект становлення і розвитку митної політики Росії в період з XIII по XX століття; С.В. Стеценко – становлення і розвиток митного законодавства та його роль у державно-правовому механізмі забезпечення продовольчої безпеки Росії в XIX–XX ст.; О.М. Ульянич – історичні аспекти прикордонного та митного контролю на кордоні Російської імперії в 1721–1917 рр. та ін. Водночас у науковій доктрині відсутня повнота висвітлення потенціалу використання методологічного інструментарію системного та синергетичного підходів до раціонального пізнання природи органів, що реалізують державну митну політику, а тому ця робота актуальна для виконання.

Постановка завдання. Мета статті – розкрити інструментарій системного та синергетичного методологічних підходів до пізнання природи органів, що реалізують державну митну політику.

Виклад основного матеріалу дослідження. Системність та синергія – два глибинних концепти філософії науки. Формування, структурування та подальша дія знань про правовий феномен передбачає врахування дослідником усіх суттєвих його елементів, їхньої внутрішньої ієрархії та вбудованість у зовнішній світ, прив'язаність до нього. Отримуючи таким чином бачення проблеми (способів її вирішення), відкритим залишається питання сталості істини. Чинники мінливості змісту суспільних відносин, зокрема митних, природи суб'єктів права, суб'єктивованої об'єктивної дійсності у працях дослідника тощо виявляють відносність істинності отриманого знання та його потенційну фальсифікованість як ознаку науковості. Додаємо до цього ще структурованість часу, наприклад, на найближчу, середню та довгострокові перспективи, в яких інтереси учасників митних відносин змінюються, виходячи з політичної, зовнішньоекономічної кон'юнктури та провокованих ними змін правових ситуацій, і отримуємо абсолютно універсальну підставу для постійного наукового пошуку суттєвих відомостей, які раніше побачити було неможливо, їх просто не було, або з інших причин вони не ввійшли до предметного поля інтересів дослідника. Усі ці когнітивні й епістемологічні взаємозв'язки ілюструють дію латентної системи або синергетики, яку видно не відразу, не всю і/або тільки за певних обставин.

Когнітивні практики синергетичного змісту стисло характеризуємо як бачення суттєвого, що складає невід'ємну частину знань про досліджуваний нами феномен (органи митної політики), проте за рахунок свідомого врахування закономірностей фальсифікованості наявного знання під впливом часу та нових змістовних характеристик правових (митних) відносин. Спираючись на цю тезу, висуваємо антитезу – отримане знання істинне в будь-якій часовій перспективі, оскільки вченими були враховані всі суттєві чинники та відображені всі важливі складники відповідно до системного методологічного підходу. Якщо вірною вважати антитезу, тоді доводиться оперувати концептами «нефальсифікованість наукового знання», «випадковість», «сталість речей у природі». Цінність отриманого наукового знання за критерієм можливості його фальсифікації довели К. Поппер, Т. Кун та інші їхні послідовники. Застосування дослідником категорії «випадковість» демонструє його когнітивну

недалекоглядність й епістемологічну неспроможність передбачити все суттєве на момент формування наукового знання, його прив'язаність до цивілізаційних і культурних меж історичного часу свого творчого життя, проте ці недоліки нейтралізуються усвідомленням правил синергетичного методологічного підходу. Якщо випадковість правового життя – це те, чого не було, а те, що дослідник не побачив, тоді вона від початку є частиною системи. Фактично виходить, що синергетика комплементарна по відношенню до системних принципів/методу/підходу. Її призначення багато в чому вичерпується додаванням когнітивної сили системному методологічному підходу за рахунок використання тверджень про обмеженість дослідника в баченні повної та об'єктивної картини світу, наприклад, у сфері взаємовідносин у митній сфері, мінливості природи людини та створених нею відносин на базі відносно сталих уявлень про позасоціальні чинники дії Всесвіту тощо. Феномен взаємодоповнюваності системного методу синергетичним методом у процесі наукового пізнання органів митної політики номінуємо не інакше як спосіб отримання відповідного знання інституціонального змісту, що на практиці означатиме ефективність адміністрування митних відносин.

Система становить цілісний комплекс взаємопов'язаних елементів; утворює особливу єдність із середовищем; вона ієрархічна та є елементом системи більш високого порядку, її елементи у свою чергу виступають як системи більш низького порядку. Принцип системності об'єднує і синтезує кілька ідей і уявлень: системності, цілісності, співвідношення частини і цілого, структурності й «елементарності» об'єктів, універсальності, загальності зв'язків, відносин, нарешті, розвитку, оскільки мається на увазі не тільки статичність, але й динамічність, мінливість системних утворень. Як один із провідних принципів філософії науки він лежить в основі системного підходу – загальнонаукової міждисциплінарної і приватнонаукової системної методології, а також соціальної практики, що розглядають об'єкти як системи [2, с. 382, 383]. Так, системний метод виявляє свою продуктивність під час: процесно-функціонального опису функцій та процесів, що відбуваються в митній системі, параметрів, що її характеризують, а також критеріїв ефективності функціонування кожного з рівнів ієрархії; структурно-морфологічного опису устрою митної системи; генетико-прогностичного опису динаміки її розвитку [3, с. 4].

Логіка історії ускладнення адміністративно-правових та розвитку економічних відносин демонструє неухильний тренд виникнення митної справи в стародавні часи. Це стало вимогою часу, що означає усвідомлення митного інтересу держави (нації) як наслідку виникнення системного бачення економічного змісту перетину державного кордону матеріальними цінностями, а ще конкретніше – по суті, фіскальної ролі публічної влади під час такого перетину у взаємовідносинах, відповідно, з торговцями, громадянами. З часом на таке базове розуміння митної справи нашаровувалися ті спершу неочевидні, хоча обов'язково присутні, складники, а саме: безпекові – епідеміологічної, фітосанітарної, радіологічної та інших параметрів безпеки переміщуваних через митний кордон матеріалів, достатності для нації запасів продовольства; економічні – стимулювання внутрішнього національного виробництва та інвестування, феномен критичного імпорту тощо; глобальні – отримання вигоди від торгівлі у світі асинхронно в економічному відношенні розвинутих країн; тощо. Наприклад, у стародавні часи ввезення товарів з однієї країни (географічного регіону) в іншу/-й не передбачало проходження санітарно-епідеміологічного контролю як умову пропуску через митний кордон. Митна політика тодішньої публічної влади вичерпувалася переважно питанням стягнення зборів (данини) за перетин митних кордонів держави. Митні платежі, як основний інструмент зміцнення фінансової спроможності держави, бачився нею єдиним змістовним наповненням митної політики, фактично ототожнюючись із нею. Системність такого бачення змісту митної політики виявлялася у створенні відповідних митних структур для обрахування мита, що підлягає сплаті, (функція економічного змісту) та примусу до сплати нарахованих митних платежів (функція силового змісту). Синергія випадковостей для цієї системи виявляється у всьому тому, що тодішнє суспільство в особі освічених людей та публічної адміністрації не бачило, зокрема, можливості перенесення хвороб через ввезені товари, як це, для прикладу, трапилося в районі нинішньої Одеси. Тоді у XIV ст. сюди (в межах Північно-Західного Причорномор'я) вперше був занесений збудник чуми. Його переносником стали блохи, що були в хутрі бабаків, яке привіз корабель із Кафи (нинішня Феодосія). А до цього міста він потрапив з Азії по одному із шовкових шляхів. Блохи, які перебували в хутрі, заразили матраса і від нього через кілька днів уже з'явилися сотні хворих [4, с. 224–225].

Порівняно зі стародавніми часами сучасні митні відносини збагатилися інституційними механізмами нормального перебігу, гарантування й захисту, що термінологічно знайшло відображення у відповідних дефініціях високого порядку теоретичного абстрагування. Серед них широко вживане поняття «митна справа», яким маркуємо взаємодію суб'єктів права у сфері системи митних як частини зовнішньоекономічних відносин – однієї з найважливіших ланок у міжнародній комунікації на світовому, регіональному й національному рівнях. Митні відносини характеризуються насамперед митною політикою, міжнародними правилами, зовнішньоторговельними угодами, порядком і умовами переміщення через митні кордони товарних, транспортних, фінансових та інформаційних потоків, а також загальноприйнятими заходами тарифного і нетарифного регулювання, експортного контролю тощо [5, с. 44]. При цьому досліджувані нами методи дозволяють ідентифікувати митну політику як систему принципів (орієнтирів, рамкових стандартів) діяльності держави у сфері митного регулювання, зорієнтовану на забезпечення економічних інтересів, безпеки і цілей держави. Це поняття ширше, ніж митна справа, оскільки остання є тільки засобом реалізації державної митної політики, що реалізується виключно митними органами [3, с. 5, 9].

Зазначені поняття в нашій роботі стають ключовими концептами під час відображення системної організації реальності в структурі теоретичного знання, будучи пов'язаним з виділенням досліджуваного об'єкта з нескінченного числа взаємодіючих елементів і формуванням замкнутої системи наукового знання – наукової теорії. Подальший розвиток наукового знання приводить до появи фактів, які не вкладаються в існуючі теоретичні рамки. Це призводить до зняття частини обмежень і створення більш загальної наукової теорії [6, с. 110].

Наведені приклади історико-правових фактів – суть приватного в загальному тренді історичних трансформацій митних відносин, осмислення яких можливе тільки в системному взаємозв'язку ходу розвитку подій минулого та сучасного. У контексті досліджуваної нами проблеми наявний елемент системи певний час може взагалі не відчуватися, хоча він існує. Із плином часу його помічають, проте сприймають як випадковість. І тільки в підсумку неврахований від початку елемент стає частиною системи. Виходить, що обмеженість системного методологічного підходу, у т. ч. як принципу формальної та діалек-

тичної логік, долається зусиллями вчених за посередництва синергетичного методологічного підходу, який уможливорює своєчасне, а не запізнале бачення ширшого кола суттєвих елементів досліджуваної системи, зокрема органів митної політики. Його сфера дії – це випадковості, у т. ч. ті, що ідентифіковані системним методом; критичні маси змістовних навантажень енергій предметного поля дослідження та його подальше розкладання на низку інших елементів.

Як бачимо, соціальні факти як способи відчуття, мислення та діяльності, знаходяться поза індивідом, хоча онтологічно виходять від нього. Вони наділені примусовою силою об'єктивної соціальної реальності, внаслідок якої вони йому нав'язуються і/або корегуються ним у потрібному напрямі за посередництва держави [7, с. 31]. Обмеженість бачення суттєвого і стає тим чинником, який зумовлює поступовість здійснюваних людиною змін. У випадку з нашим предметом дослідження об'єднання компонентів визначення розміру мита та його стягнення на митному кордоні було достатнім для самої простої організації органів митної політики в попередні історичні епохи. Наразі система таких органів та її взаємозв'язків з іншими органами публічної влади незрівнянно складна. Функціональне навантаження на них в дії настільки складне, що для позначення митної справи з'явився навіть спеціальний термін «митна політика». Ним правники номінували власне будь-яку централізовану діяльність публічної влади, що визначає зміст і/або іншим чином впливає на митні відносини, починаючи від формулювання та ухвалення законів у сфері митного права, продовжуючи їхнім застосуванням публічною адміністрацією (звісно, закінчуючи вирішенням митних спорів у судах. Усі гілки влади, кожна в межах свого соціального призначення, формують митну політику, яка стає ефективним чинником національної безпеки, торгівлі, залучення інвесторів тощо.

Політичними у сфері митної справи стають уміння спілкуватися, переконувати, домовлятися та інші складники комунікації з іншими державами, щоб досягти максимально можливої для своєї країни вигоди в зовнішньоторговельних відносинах з іноземними державами. Посадові особи публічних органів влади фактично являють собою аристотилевський тип «homo politicus», який обговорює та поширює ідеї, головним мотивом соціальної діяльності має прагнення реалізувати себе в області прийняття рішень на державному рівні; той, хто бере участь у створенні

світу політики як складної системи відносин і взаємодій, що визначає вигляд влади в кожному конкретному суспільстві [8, с. 91]. Предметом політики стають митні платежі в усій повноті свого змісту, що фіксується державами, їхніми об'єднаннями у відповідних письмових договорах (угодах). Питання щодо митних платежів уже не вичерпується відносинами з визначення розміру й стягнення, а ускладнюється низкою інших елементів системи – переліків країн і товарів, щодо яких воно діє, характеристик та відповідної зовнішньоекономічної класифікації товарів, розміру митного збору та інших складників тарифного регулювання. Чітке уявлення про суб'єктів митної політики доповнює глибинне системне розуміння предмету митних відносин, необхідні умови ефективності в досліджуваній сфері правових відносин. Для прикладу, численні ухвалення Міжвідомчою комісією з міжнародної торгівлі України спеціальних антидемпінгових мит у сфері автомобілебудування (14.03.2013 р. тощо), металургії часто далі не супроводжуються належною підтримкою інших органів публічної адміністрації, парламенту і/або президента зі стимулювання розвитку цих сфер виробництва, не стають достатньо тривалими і/або нівелюються політичною нестабільністю в країні, натеper – військовими діями в окремих районах нашої країни тощо. Крім цього, невиваженість внутрішньої промислової політики в умовах відкриття ринків України, відповідно до її зобов'язань перед СОТ (з травня 2008 р.) та ЄС (з червня 2014 р.), перетворює засоби тарифного й нетарифного регулювання митних відносин на інструменти захисту вразливих секторів виробництва з дуже обмеженим простором для правомірного застосування. З-поміж іншого таким випадком може стати наявність абсолютного або відносного росту імпорту, які обов'язково треба довести перед введенням відповідних рішень про підвищення ввізного мита на конкретний вид товару. Інакше, якщо уряд іншого члену СОТ з'ясує, що, застосувавши спеціальні захисні заходи відносно імпорту, Україна завдала їхньому експорту збитку, воно має право зажадати від України компенсації цього збитку (наприклад, шляхом зниження мит на інші товари). При цьому величина компенсації має бути адекватна розміру завданого збитку. А у випадку якщо країни впродовж 30 днів не досягнуть компромісу стосовно форми і розміру компенсації, уряд такої країни не пізніше ніж через 90 днів після початку дії заходів має право припинити надання Україні торгових поступок, передбачених СОТ [9; 10].

Продовженням розгортання дослідження про системний та комплементарний по відношенню до нього синергетичний методологічний підходи до розкриття поставленої проблеми стає актуалізація спроб осмислення місця органів митної політики серед інших суб'єктів права, виходячи з аксіоматичного твердження про те, що все у світі взаємопов'язане та здійснює взаємний вплив. При цьому першочергове значення має визначення змісту взаємовідносин з іншими органами публічної влади, оскільки специфічним для них усіх, порівняно із суб'єктами приватного права, стає мандат довіри від населення на ефективне виконання доручених завдань і досягнення поставлених цілей.

Політична реальність виникає тільки там, де є люди, що володіють однотипними уявленнями, які розуміють смисли і значення дій один одного [8, с. 93]. На практиці це означає її правовий інституційний зміст – синхронність і добросовісність роботи всієї системи компонентів механізму держави, тоді має місце політика як така, й митна політика зокрема. Конкретне застосування цього знання відносно кожної окремої посадової особи як елементу органів митної політики означає засвоєння нею знання про нормативний склад правопорядку, інфузію цього знання до глибинних шарів правосвідомості особистості, що дозволяє їй розпізнавати ситуацію, коли та яким чином треба діяти заради підтримання нормативної та практичної сторони правопорядку в належному стані.

Інакше, якщо парламент ухвалює неадекватні національним інтересам закони у сфері митних відносин, наприклад, унаслідок лобіювання їх підприємцями, митна служба стане заручником цих норм, нівелюючи аксіологічні сенси митної політики, перетворюючи її на неефективний складник загальної державної політики захисту національних інтересів. І навпаки, ефективність парламенту у сфері митної політики може нашаруватися на перекручення правового змісту законів з питань митної справи в роботі митної служби, наприклад, у силу корупційних мотивів і/або некомпетентності митників [11, с. 12]. Утім, у випадку корупції, а митні відносини потенційно містять у собі одні з найбільших серед усіх інших типів правових відносин корупційні ризики, митна політика стає неефективною за будь-якого варіанта конфігурації митних органів.

Синергетика, розширюючи можливості системного методу, знаменувала появу нової парадигми наукового знання, і з ним в історію науки

прийшло нове розуміння способів дослідження предмету, підходів до проблеми, яка безпосередньо не спостерігається, а тільки внутрішньо, мисленнєво уявляється інформація про неї, яка виражена не назовні, а приховано. Кожна нова структурна нестійкість предмету дослідження може поступово приводити невірноважену систему регулювання митних відносин до станів з більш високим виробництвом ентропії або збільшення дисипації в системі, зменшуючи її функціональну ефективність. Синергетичний метод дозволяє розкрити правову матерію органів митної політики в динаміці – під час виникнення, становлення та розвитку. Такі перетворення оцінюються на підставі принципів відкритості до змін та впливу навколишнього середовища, ускладненого змісту, нелінійності, нестабільності та невірноваженості. Взагалі нехарактерна для природного права неупорядкованість енергій, яка, проте, виявляється в практиці соціального буття і створеного людьми позитивного права, враховується саме за посередництва синергетичного методу. Ефект від цього виникає тоді, коли вдається поєднати це знання з буттям суспільства, спрямувати його в бік наявної в природі гармонії, долаючи дисипацію, хаос, динамічну невірноваженість та ентропію права [12].

Виходячи із зазначених причин правової дезорганізації, в синергетичному ракурсі можливим стає виокремлення періодів розвитку систем органів митної політики, коли були сформовані всі умови для активації прихованих можливостей правової самоорганізації та спостерігалися зміни в системі таких органів, що сприяли її переходу в нову якість. Слід акцентувати увагу на тому, який із компонентів системи містив один із тимчасових сегментів, і як це відбилося на потенційних можливостях її посткризового розвитку; виявити системоутворюючий фактор і ступінь його мінливості в ході еволюції систем; визначити, якому із «системних» джерел саморозвитку було віддано пріоритет у ході еволюції та реформування [13, с. 141–142]. Урахуємо також, що самоорганізація на різних етапах еволюції та адаптації може відбуватися двома різними шляхами, а саме: через збільшення різноманітності можливих режимів і властивостей системи – дивергентний етап, що необхідний для пошуку нових можливостей існування; за рахунок зменшення різноманітності властивостей та одночасного (не обов'язково) синхронного вдосконалення, пристосування до нових умов системи і/або її елементів – конвергентний період. Комбінування переваг обох ета-

пів дозволяє успішно керувати складними нелінійними системами, до яких належить держава, з урахуванням особливостей, впливів і тенденцій еволюції її складників, зокрема органів публічної влади, які відповідальні за належний стан правопорядку у сфері митних відносин [2, с. 389].

Висновок. Концептуалізація знання про інструментальний потенціал системного та синергетичного методологічного підходів пізнання органів митної політики як предмету дослідження має вигляд точки біфуркації взаємних переходів випадковостей у регулярності, нестійкості – у сталість, набору фактів (чинників) – у закономірність.

Системність як методологічний концепт орієнтує дослідника на вивчення лінійних, відносно сталих структур юриспруденції. Він чітко завжди історично детермінований та логічно організований. Дія зовнішніх чинників змушує досліджувану систему діяти, інакше вона залишається пасивною та незмінною. Водночас кожен новий компонент впливає на енергетичні реакції, зокрема в нашому випадку, системи органів митної політики, змінюючи її стан на нестійкий чи новий. Ці нові коливання (флуктації) та викликані ними стани через розсіювання їхніх енергій (дисипації) допомагає відслідкувати синергетика. Її активна роль виявляється відносно нелінійних, активних проявів правових явищ, які в силу накопиченої в них критичної маси енергії демонструють дію діалектичного закону переходу кількості в якість, хоча й неупорядкованої на перший погляд системи, та інші трансформації змісту.

Синергетичний підхід посилює методологічний потенціал системного методу. Разом вони формують цілісну парадигму пізнання досліджуваної проблеми, дозволяючи міркувати з нової теорії про методологію пізнання правової реальності, яка розвиває попередню форму усвідомлення проблеми й утворює її нові модифікації, виявляючи більше різноманіття зв'язків між досліджуваними правовими явищами. Під час таких трансформацій зберігається ядро кожного методу, проте вони співіснують у різних моделях форм свідомості, що виявляє нові межі когнітивної продуктивності й не протистоїть іншим, а використовує їхні переваги.

Очікувано, що специфічними для досліджень проблем органів митної політики стають у межах актуалізованих методологічних підходів методи математичного аналізу, статистичний метод, необхідні для обчислення та урахування цифрових параметрів, які визначають природу специфіки митних відносин як таких, їхні імпліцитні властивості. Синергія митної політики

також неминує занурює вченого-правника в суміжні сфери наукових знань – економіки, політики, міжнародних відносин, логістики, географії тощо. Й окрім методологічної мультиплікації та міждисциплінарності, необхідність

різноманітного бачення суцього також детермінує синергію результатів наукового пошуку, чітке усвідомлення синергійності світоглядних структур правника, конвергенцію протилежних способів дії тощо.

Список літератури:

1. Еволюція етносу юриста в Україні (історичний та соціально-психологічний нарис) / В.О. Лозовой та ін. Харків : Право, 2011. 264 с.
2. Микешина Л.А. Философия науки: Современная эпистемология. Научное знание в динамике культуры. Методология научного исследования : учеб. пособие. Москва : Прогресс-Традиция : МПСИ : Флинта, 2005. 464 с.
3. Бережнюк І.Г. Розвиток системи митного регулювання України в умовах розширення міжнародного співробітництва : автореф. дис. ... на здобут. наук. ступен. докт. економ. наук : 08.00.02. Київ, 2010. 32 с.
4. Русев И.Т. Антропогенная трансформация природных очагов чумы в Северо-Западном Причерноморье. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Биология, химия»*. 2011. Т. 24 (63). № 4. С. 224–243.
5. Зайцев В.С. Митна політика України в контексті євроінтеграційних відносин. *Вісник економічної науки України*. 2017. № 2. С. 43–47.
6. Делокаров К.Х. Системная парадигма современной науки и синергетика. *Общественные науки и современность*. 2000. № 6. С. 110–118.
7. Дюркгейм Э. Социология. Ее предмет, метод, предназначение / пер. с франц., составл., вступ. ст. и примеч. А. Гофмана. Москва : Канон, 1995.
8. Пушкарева Г.В. Номо politicus: Политическая реальность и политический дискурс. *Общественные науки и современность*. 2013. № 5. С. 90–100.
9. Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну легкових автомобілів незалежно від країни походження та експорту : рішення Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі від 14.03.2013 р. № 48. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=e1a20ce7-18bb-4ad7-8b68-07940d918565&title=Tablitsia>
10. Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну : Закон України від 22.12.1998 р. № 332-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-14#Text>
11. Макаренко О.Л. Умови змістовного наповнення добросесійних конфігурацій правосвідомості парламентарів. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2020. № 2. С. 9–13.
12. Павлова Ю.В. Правовая энтропия : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 : Владимир, 2004. 173 с.
13. Кривцова І.С. Методологічна роль синергетики в порівняльно-правовому пізнанні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2008. 233 с.

Maslova A.B. COGNITION THE NATURE OF THE BODIES IMPLEMENTING THE STATE CUSTOMS POLICY THROUGH THE TOOLS OF SYSTEMIC AND SYNERGETIC METHODOLOGICAL APPROACHES

The article reveals the nature of bodies implementing the state customs policy through the tools of systemic and synergetic methodological approaches. It is determined that the conceptualization of knowledge about the chosen subject of research has the form of a bifurcation point of mutual transitions of coincidences in regularity, instability into constancy, a set of factors into regularity. It is established that systematization as a methodological concept orients the researcher to study linear, relatively stable structures of jurisprudence. It is emphasized that the action of external factors forces the studied system to act. Otherwise, it remains passive and unchanged. At the same time, each new component affects the energy responses of the customs policy system, changing its state to unstable or new. These new oscillations and the states caused by them due to the scattering of their energies help to identify synergetics. Its role is manifested in relatively nonlinear, active manifestations of legal phenomena. They have accumulated a critical mass of energy and demonstrate various transformations of the content, in particular the transition from quantity to quality, which may seem disordered only from the standpoint of the system method settings.

It is concluded that the synergetic method enhances the methodological potential of the system method. Together they form a holistic paradigm of knowledge of the problem under study, allowing us to reason from the standpoint of a new theory of the methodology of knowledge of legal reality. It develops the previous form of awareness of the problem and forms its new modifications, revealing a greater variety of connections between the studied legal phenomena. During such transformations, the core of each method is preserved.

Although they coexist in different models of forms of consciousness, which creates new frontiers of cognitive productivity and does not oppose others, but uses their advantages.

It is also emphasized that the study of the problems of customs policy is implicit in actualized methodological approaches, within which the methods of mathematical analysis, statistical method and others play an important role. Their need is due to the need to calculate and take into account digital parameters that determine the nature of the specifics of customs relations as such, their intrinsic properties. The synergy of customs policy also inevitably immerses the scientist-lawyer in related fields of scientific knowledge – economics, politics, international relations, logistics, geography and more. And in addition to methodological multiplication and interdisciplinarity, the need for a different vision of being also determines the synergy of scientific research results, a clear understanding of the synergy of the lawyer's worldviews, the convergence of opposing methods of action and so on.

Key words: *state, customs policy, customs authorities, nonlinearity, law, legal regulation, synergy, system, trade.*